

Kommittémotion

Motion till riksdagen: 2014/15:1597

av Rossana Dinamarca m.fl. (V)

Konstnärlig frihet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör införa en nationell toleranspolicy som bl.a. uppmuntrar uppförandet av fler lagliga graffitiväggar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Kulturrådet i uppdrag att initiera positiva graffitiprojekt.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur alla kulturskapare i realiteten ska behandlas likvärdigt i kontakt med myndigheter och myndighetsutövare.

Inledning

Vänsterpartiet anser att all konst ska ges samma möjlighet att existera oavsett uttrycksform. Vänsterpartiet slår vakt om kulturen och olika konstuttryck. Kulturen måste vara fri och frispråkig. Efter åtta år av borgerligt styre är vi många som är svältfödda på en kulturpolitik värd namnet. Politiken har slitit sönder den konstnärliga friheten med nyttokrav och reglering och med villkor det inte går att leva på som konstnär. Dessutom ser vi en växande högerextrem rörelse som både hotar människors rätt att uttrycka sin kultur och som aktivt vill inskränka kulturens frihet. Konst och kultur ska inte verka efter politikens premisser, den ska skapa sina egna riktlinjer.

Vänsterpartiet vill att den offentliga miljön ska präglas av social gemenskap, av konst och upplevelser. I stället präglas det offentliga rummet av ett stort demokratiskt underskott där våra gemensamma ytor helt kommit att domineras av kommersiella intressen. Det vill vi ändra på. De icke-kommersiella mötesplatserna där vem som helst kan utöva och möta kultur måste bli fler.

För att konsten ska få möjlighet att spela en större roll i såväl samhället som i våra liv anser vi att kulturpolitiken måste vara aktiv och skapa förutsättningar för kultur som både underhåller och roar men också provocerar, retar och upprör. Med vår kulturpolitik vill vi både främja och skapa förutsättningar för konstskapandet på såväl det lekfulla, spontana planet som på den professionella nivån. Vi anser att det är det allmännas ansvar för att vi alla ska ha tillgång till högklassig och professionellt framställd kultur och möjlighet att själva utöva olika former av kultur. Detta gäller särskilt i ett samhälle som värnar alla människors lika möjligheter till ett gott liv och där våra livsval inte ska inskränkas av vårt kön eller vår klasstillhörighet.

Toleranspolicy

Vi anser att nolltolerans mot graffiti är ett orimligt sätt att censurera en konstform. Det offentliga rummet sägs tillhöra alla, men som det ser ut i dag består en stor del av utrymmet på våra gemensamma ytor av olika kommersiella inslag i form av reklam m.m. Vi har alla olika smak och olika idéer om vilken stad och vilket samhälle vi vill leva i. Gatukonstnärernas avtryck är inte uppskattade av alla och det är inte heller de sanktionerade avtrycken i staden, som exempelvis utformningen av gator, torg eller företagets reklampelare.

Graffiti är en fråga om makt och demokrati. De som utför graffiti och de som exempelvis bestämmer över byggnader, reklam och utformning av städerna har inte samma förutsättningar att påverka dem. Det är tillgång till sin egen stad som graffitimålare vill ha och saknar och därför tar. Det är nödvändigt att se detta ur sitt rätta maktperspektiv för att förstå. Graffiti är en reaktion mot att samhället inte fungerar demokratiskt när det är tydligt att alla inte kan ta plats i sin stad och att utformningen av de offentliga rummen styrs av ett fåtal personer.

Graffiti är en kultur som utvecklats av ungdomar och som är öppen för alla som vill skapa och visa upp sin konst utanför de traditionella konstetablissemangen. Idén med konsten är att göra den tillgänglig för allmänheten genom att visa upp den i sådana delar av vår vardagsmiljö som annars upplevs som tråkiga.

Det bästa sättet att hantera problemet med oönskad graffiti är att skapa förutsättningar för målarna att kanalisera sin skapariver på ett positivt sätt. Det är på sikt en mer hållbar väg bort från den vandalisering som skattebetalarna ändå till sist får betala.

Vänsterpartiet anser att nolltoleranspolicyer ska avskaffas och att konstformer som graffiti får ett större utrymme i samhället, genom att bl.a. att inrätta toleranspolicyer och erbjuda lagliga möjligheter att utöva graffiti på offentligt ägda väggar. Regeringen bör

därför införa en nationell toleranspolicy som bl.a. uppmuntrar uppförandet av fler öppna graffitiväggar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Öppna väggar

I de flesta andra större städer runt om i Europa finns s.k. öppna väggar och ”graffitireservat”. Sverige och framför allt Stockholms stad, har inte hängt med i utvecklingen. Den nya politiska ledningen i Stockholms stad, där Vänsterpartiet ingår, har dock nyligen tagit det viktiga beslutet att riva upp stadens nolltolerans. På många håll i landet saknar graffitiutövarna forum att utöva sin konst i och myndigheterna ser generellt allt som går att koppla till graffiti som något olagligt – med motiveringen att graffiti skulle vara en inkörsport till grövre kriminalitet. I stället för att som på andra håll ge konstformen en plats i det offentliga rummet, motarbetar många kommuner alla delar av graffitikulturen.

Vänsterpartiet anser att det är viktigt att upprätta alternativ för att utöva graffitikonst. En öppen vägg är aldrig en brottspreventiv åtgärd, utan en kultursatsning. På samma sätt som en fotbollsplan inte byggs för att minska fotbollsvåldet, utan för att det är roligt och bra att spela fotboll. Det har dock visat sig att skadegörelsen har minskat i kommuner med lagliga alternativ, i exempelvis Västerås så sjönk skadegörelsen med 51 procent efter att en öppen vägg inrättats. Även Helsingfors som mellan åren 1998 och 2008 hade en nolltolerans efter Stockholms modell, men som nu har ett dussin öppna väggar, visar hur öppna väggar inte leder till ökad skadegörelse.

Norrköpings kommun har satsat på ett omfattande graffitiprojekt tillsammans med de graffitiintresserade. Där har en försöksverksamhet bedrivits sedan mitten av 1990-talet, i syfte att minska klottret på stadens fasader och väggar. Utgångspunkten har varit och är fortfarande att ungdomar måste mötas med förståelse oavsett om de är intresserade av skateboard, musik, fotboll eller graffiti. På det viset har Norrköpings graffitiprojekt bidragit till att den oönskade graffiti har minskat i kommunen.

Vänsterpartiet vill att Kulturrådet ges i uppdrag att i samverkan med ett antal kommuner eller regioner initiera positiva graffitiprojekt utifrån erfarenheterna från exempelvis Norrköping – försöksverksamheter som kan tjäna som pilotprojekt och föredömen för andra kommuner och regioner. Regeringen bör ge Kulturrådet i uppdrag att initiera positiva graffitiprojekt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Rättssäkerhet i kontakt med myndigheter

Det finns områden där vi har stora klyftor mellan Majoritetssverige och kulturen. I regeringsformen stadgas att domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör

offentliga förvaltningsuppgifter i sin verksamhet ska beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saktighet och opartiskhet (1 kap. 9 § RF). Trots att denna likabehandlingsprincip är grundlagsfäst är det rimligt att fråga sig om denna princip i alla lägen tillämpas när det är frågan om kulturuttryck.

Genom Sveriges moderna historia har subkultur som oftast har unga utövare blivit stoppad av myndigheter. Även under de senaste åren finns det flera kritiserade fall där exempelvis rap-konserter samt graffittiutställningar stoppats av kommunala tjänstemän, politiker och polis. Det finns anledning att fråga sig om alla kulturuttryck verkligen bedöms utifrån samma måttstock.

Ett konkret exempel är Riksteaterns graffitiarrangemang ”Art of the streets”. I samband med arrangemanget ville polisen godkänna konstnärerna som medverkade innan de ställde ut. Dessutom nekade Stockholms stad Riksteatern att annonsera för ”Art of the Streets” på Kulturtavlorna. Det var Trafikkontoret som år 2011 förbjöd Riksteatern att annonsera på stadens kulturtavlor med motiveringen att det stred mot stadens klotterpolicy. Efter anmälan till Justitieombudsmannen (JO), meddelade JO i februari i år (dnr 2290-2012) att nämndbeslutet var felaktigt. I JO:s utlåtande angavs bl.a. att grundlagarnas skydd för yttrandefriheten inte är ett hinder för det allmänna att reglera i vilken utsträckning olika typer av budskap får spridas på en annonsplats av det aktuella slaget, men att sådana regler måste vara generella till sin karaktär och får inte diskriminera mellan olika budskap p.g.a. deras innehåll. JO framhöll även att det inte går att hänvisa till klotterpolicyn på det sätt som gjordes och att nämndens ställningstagande i frågan om Riksteaterns annonsering för ”Art of the Streets” därför framstår som godtyckligt. Tyvärr är detta inte det enda tillfället då kulturutövare upplevt att man behandlats på ett godtyckligt sätt av olika myndigheter, politiker och polisen.

För Vänsterpartiet är det självklart att likabehandlingsprincipen också ska gälla kulturen. Oavsett om det handlar om opera eller graffiti, oavsett var i landet det sker och oavsett om kulturen uttrycks av ungdomar i en förort eller av professionella kulturutövare på en etablerad scen ska kulturen och dess utövare behandlas likvärdigt.

Regeringen bör därför utreda hur alla kulturskapare i realiteten ska behandlas likvärdigt i kontakt med myndigheter och myndighetsutövare. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Nooshi Dadgostar (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Linda Snecker (V)

Mia Sydow Mölleby (V)